

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ВИХОВАНOSTI УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Алла Сенік

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті обґрунтовано діагностичний інструментарій для виокремлення системи критеріїв, показників і рівнів державницької вихованості учнівської молоді. На основі аналізу наукових праць останніх років доведено, що на сьогодні діагностичний інструментарій для державницького виховання учнівської молоді в позашкільних навчальних закладах загалом ще недостатньо розкритий. На думку автора, критерії державницької вихованості мають охоплювати весь спектр показників, що характеризують духовні, соціально-моральні й політичні цінності держави.

Ключові слова:

державницьке виховання; учнівська молодь; діагностичний інструментарій.

Аннотация:

Сенік Алла. Критерии, показатели и уровни государственной воспитанности учащейся молодежи: диагностический инструментальный для воспитательной работы во внешкольных учебных заведениях.

В статье обоснован диагностический инструментальный для выделения системы критериев, показателей и уровней государственной воспитанности учащейся молодежи. На основе анализа научных работ последних лет доказано, что сегодня диагностический инструментальный для государственного воспитания учащейся молодежи во внешкольных учебных заведениях еще не полностью раскрыт. По мнению автора, критерии государственной воспитанности должны охватывать весь спектр показателей, характеризующих духовные, социально-нравственные и политические ценности государства.

Ключевые слова:

государственное воспитание; учащаяся молодежь; диагностический инструментальный.

Resume:

Senyk Alla. The criteria, indicators and levels of state upbringing of students: a diagnostic tool for educational work in out-of-school educational institutions.

The article substantiates the diagnostic tools for distinguishing the system of criteria, indicators and levels of student youth's state upbringing. The analysis of the latest works proves that the diagnostic toolkit for the state upbringing of students in out-of-school educational institutions has not yet entered into a whole of its disclosure under modern conditions. The author defends the idea that the criteria of state upbringing should be reduced to the whole range of indicators that reveal the spiritual, social, moral and political values of the state.

Key words:

state upbringing; student youth; diagnostic tools.

Постановка проблеми. Проблеми становлення й розвитку держави багато в чому залежать від людей, які керують і керуватимуть у майбутньому тими державними інститутами, які важливі для народу. Гостра боротьба різних думок, різниця в поглядах на існування й розвиток сучасної держави актуалізують питання про цінності, зокрема духовні, соціально-моральні й політичні. Розуміння учнівською молоддю категорії цінності набуває важливого значення для розвитку духовної та матеріальної культури всього суспільства загалом, що зумовлює зростання інтересу до виконання завдань, пов'язаних з новими системами виховання, заснованими на ціннісному підході. Проблема виховання учнів, які в майбутньому хочуть займатися управлінською діяльністю на рівні держави, є старою й новою водночас. Її порушували у своїх працях такі філософи, як Аристотель, Платон, Сенека, Макіавеллі, М. Вебер та інші. Головний аспект цієї проблеми – людина, яка управляє державною системою, її умови для розвитку й виховання, коло її наставників і питань, які хвилюють соціальне оточення. Зауважимо, що новий погляд на виховання учнівської молоді з урахуванням природи духовних, соціально-моральних і політичних цінностей та оцінки її вихованості як специфічного компонента нового

знання в педагогічній науці лише останніми роками став предметом спеціальних досліджень. Запропонована стаття є спробою з'ясувати ти критерії, показники й рівні державницького виховання учнівської молоді в умовах роботи позашкільних навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розробки діагностичного інструментарію для виховної роботи присвячені праці таких учених, як Л. Каціпська, В. Омеляненко, І. Андрощук, І. Підласий та інші. Науковці зауважують, що виховання як тривалий процес має віддалені наслідки. І щоб дізнатися, чи досяг виховний процес мети, необхідно зіставляти заплановане з отриманими результатами. Саме діагностика, як оцінна процедура, дає змогу виявити наявний рівень вихованості. За допомогою практичних методів діагностики стає можливим вивчення уявлень учнівської молоді, їхніх уподобань, норм поведінки.

Мета статті: на основі аналізу наукової літератури та практичної роботи з учнівською молоддю в позашкільних навчальних закладах визначити критерії, показники та рівні державницької вихованості й схарактеризувати останні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявлення рівнів державницької вихованості

в учнівської молоді ми здійснювали на основі наукових праць, у яких досліджено проблему вимірювань. Так, І. Бех наголошував на важливості правильного добору методів дослідження особистісно орієнтованого освітнього процесу: «Сучасний учитель, який уміє й бажає працювати в інноваційному просторі, повинен адекватно застосовувати комплекс психодіагностичних інструментів, що ґрунтуються на знанні властивостей змінних, які вимірюються, на знанні етичних і професійних норм психодіагностичної роботи» [1, с. 463].

Проблема виховання молоді з урахуванням традиційних духовних цінностей знайшла свій істотний розвиток і в Білорусії. Так, І. Котляров зауважує, що «для білоруського населення тема впливу духовних цінностей завжди була актуальною. Культурні цінності білоруського народу, його духовне надбання протягом багатьох років служили потужним джерелом національної духовності. Незважаючи на досить не сприятливі протягом тривалого часу зовнішні та внутрішні умови, білоруський народ зумів зберегти свої історичні й культурні цінності та своєрідні традиції, які дбайливо передаються від покоління до покоління» [4, с. 14]. Учений також підкреслює, що з перших днів незалежності Білорусії важливим завданням, яке було зведено на рівень державної політики, став розвиток духовної та культурної спадщини народу, оскільки відродження духовних і культурних джерел, традиційних духовних цінностей білоруського народу розглядається як органічний, природний процес зростання національної самосвідомості.

На роздуми про службову (управлінську) мораль, оцінювання дій і вчинків людини, а також на саме поняття «вчинок» натрапляємо в роботі Ю. Рождественського. Він зазначає: «Вчинок – це розумна дія або бездіяльність, яку людина виконує внаслідок ухваленого рішення або під впливом почуттів. Вчинки спрямовані на зміну або, навпаки, збереження стану чогонебудь, як правило, звернені до інших людей і є значущими для них. Вчинками можуть бути предметні, мовні та емоційно-мисленнєві дії» [6, с. 35]. Учений уважав, що правильність дій залежить насамперед від знання та досвіду. Саме тому передача молодому поколінню знань про духовні, соціально-моральні й політичні цінності в цікавій для них формі має велике значення для підвищення рівня всіх досліджених нами показників.

Важливою є думка вченого й стосовно оцінки вчинку, оскільки будь-яка оцінка з боку інших людей, як підкреслює науковець, виражається через їхнє ставлення у вигляді похвали або докору, згоди або критики, вияву симпатії або антипатії, любові чи ненависті. Щодо критеріїв

оцінки вчинків, то Ю. Рождественський зазначає: «Критеріями оцінки є такі: доречність – недоречність, вчасність – невчасність, співмірність – неспівмірність, доцільність – недоцільність, швидкість – повільність» [6, с. 39–40]. Ураховуючи ці критерії в оцінці дій, ми можемо їх трансформувати для виміру рівня вихованості учнів. Також важливим для визначення рівня вихованості є погляд ученого на професійну мораль, у межах якої виділяють різні види (педагогічна, лікарська, військова та інші).

Особливий інтерес для нашого дослідження становить визначення Ю. Рождественським категорії «службова (управлінська) мораль». Учений наголошує на тому, що такий вид моралі вимагає від осіб, які перебувають на державній службі, дорожити суспільним добробутом більше, ніж своїм особистим, вимагає чесності й узгодженості рішень з законом, поваги до гідності людини, інтереси якої службовець має ставити вище за власні: «Управлінська мораль спрямована проти корупції, намісництва й неповаги до особистості. У ній скасовується правило практичної моралі, згідно з яким власний добробут і добробут своєї сім'ї, родичів ставиться вище за добробут інших людей» [6, с. 54]. Водночас учений підкреслює, що небезпеку від наділення владою управлінських службовців суспільство намагається врівноважити введенням суворих обмежень на їхнє приватне життя, вимагаючи від них бездоганної поведінки, порядності, самовідданості й освіченості. Саме тому, на думку вченого, нерідко вводяться особливий одяг і відзнаки. Важливим для розуміння сутності службової (управлінської) моралі є положення про те, що діяльність управлінського стану підтримується шанобливим ставленням суспільства до представників влади [6, с. 54].

Отже, як переконуємося, кожна людина несе відповідальність за рішення, які вона ухвалює, проте державні діячі, орієнтуючись на управлінську мораль, повинні враховувати не стільки практичну мораль, скільки ті високі духовні традиції, які прийняті в суспільстві. Підкреслимо, що висока управлінська культура, будучи продуктом найкращих суспільних традицій, ґрунтується на духовності й моралі. Така культура створює високий рівень довіри з боку народу в тому разі, якщо впроваджуються в реальне життя цінності – духовні, соціально-моральні й політичні, що робить людей, які живуть у країні, набагато економічно заможними, вільними і, водночас, відповідальними, порівняно з тією культурою, яка не має духовних і моральних засад. Готуючи учнів до майбутньої управлінської діяльності в умовах позашкільних навчальних закладів,

необхідно враховувати ті сумніви, роздуми й внутрішні позиції, які ґрунтуються на наявному (не завжди найкращому) досвіді поведінки чиновників, що виконують управлінську діяльність на державній службі.

Значну кількість діагностичних методик для проведення виховної роботи вміщено в посібнику А. Дербеньової, яка вважає, що саме за допомогою результатів діагностики класні керівники та вчителі можуть успішно виконувати навчальні, виховні й організаційні завдання навчально-виховного процесу в школі. Метою цих діагностичних методик є виявлення інтелектуальних, організаційних і комунікативних навичок школярів, їхньої самооцінки та рівня прагнень, що допоможе розв'язати загальнонавчальні, психологічні й особистісні проблеми [2]. Без сумніву, для нашого дослідження такі діагностичні матеріали є дуже корисними, але більш детальної уваги потребує проблема діагностики особистих якостей, інтелектуальних і організаційних умінь учнівської молоді не лише в школі, а й у позашкільному закладі, що спрямувало далі наш науковий пошук.

З приводу особливостей виховної роботи з учнівською молоддю позашкільних навчальних закладів С. Максимюк зазначає: «Позашкільний заклад – це не школа, тому навчання в ньому організовано не через уроки, а через упровадження гри, особливо рухливої, практичної роботи; крім того, створюються напівродинні гуртки для спілкування дітей і дорослих» [5, с. 284].

Діагностика особистісних якостей обдарованих дітей в умовах роботи позашкільних навчальних закладів розкрита в роботі Т. Яншиної. Дослідниця наводить діагностичні методики, за допомогою яких можна виявити розвиток обдарованих дітей, і зокрема підлітків, в умовах роботи Малої академії наук. Для нашого дослідження важливими є положення про діагностику мислення в підлітковому віці, розвиток комунікативних і лідерських якостей особистості обдарованих підлітків, мотивацію досягнення й процес побудови мети. Зокрема, Т. Яншина обстоює думку про те, що для педагогів позашкільних навчальних закладів важливою є інформація про визначення когнітивного стилю діяльності учня, яка зможе допомогти в процесі вибору стратегій і тактик роботи з молоддю, їхньої мотивації та емоційної сфери [7, с. 4–5]. Поділяючи цю думку, вважаємо, що важливо також було б мати діагностики, спрямовані на вивчення діяльно-вчинкової сфери учнів позашкільних навчальних закладів.

Аналіз наукових праць свідчить про важливість вимірювань відповідно до чітко визначених критеріїв, а також про необхідність добору якісного психодіагностичного матеріалу

для розвитку людини духовної, яка жила б у злагоді й гармонії з собою, найближчим оточенням і суспільством. Така людина має усвідомлювати свій обов'язок перед іншими людьми, які живуть з нею в одному суспільстві, в одній національній культурі. Уважаємо, що критерії державницької вихованості мають охоплювати весь спектр показників, що характеризують духовні, соціально-моральні й політичні цінності.

Пошук критеріїв і показників вихованості молодого покоління на основі ціннісного й особистісного підходів висвітлено в дослідженнях І. Беха, С. Пальчевського, І. Зайченко, К. Журби, І. Шкільної, Г. Маруніної, Г. Іванюк та інших.

Так, наприклад, для досягнення стратегічних цілей виховання Г. Іванюк пропонує здійснювати діагностичний аналіз з урахуванням того, на що саме потрібно звернути увагу, яких саме дітей виховують і в яких конкретно умовах [3, с. 47]. На думку дослідниці, усі вихователі повинні володіти такою аналітичною інформацією: загальні цінності, які формують цілі й завдання виховної системи; діагноз цінностей учнів і всього учнівського колективу або рівня їхньої вихованості [3, с. 48].

Погоджуючись з цим, вважаємо, що саме в такий спосіб може бути здійснене зіставлення загальних виховних цілей самого позашкільного навчального закладу й рівня вихованості учнівської молоді. Саме така робота в майбутньому дасть змогу формулювати цілі й конкретизувати завдання щодо системи державницького виховання. Отже, правильно дібраний діагностичний матеріал зможе допомогти вихователям спланувати зміст, обрати форми й методи державницького виховання в умовах позашкільних навчальних закладів.

Для нашого дослідження, присвяченого проблемі державницького виховання учнівської молоді в позашкільному навчальному закладі, ми обрали критерії, які вимірювались за трьома рівнями: високий, середній, низький. Визначений нами зміст поняття «державницьке виховання учнівської молоді», під яким ми розуміємо процес впливу вчителів і батьків на учнів з метою виховання в них духовних, соціально-моральних і політичних цінностей, національно-патріотичних почуттів, громадянськості, формування ідеалу організованого політичного діяча, який слугує народу, що проживає на території, за яку політична влада несе відповідальність, зумовив вибір нами таких критеріїв – ціннісно-інформаційного, емоційно-мотиваційного й діяльно-вчинкового.

Для якісної оцінки рівня державницької вихованості в учнівської молоді ми використовуємо розроблену структуру цього

поняття, до складу якої входять ціннісно-когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-вчинковий компоненти. Розглянемо компоненти, визначені нами за допомогою критеріїв і показників для характеристики стану державницької вихованості учнівської молоді.

Ми, зокрема, виділили такі показники:

– ціннісно-когнітивний критерій (визначається через знання про духовні, соціально-моральні й політичні цінності держави, здатність застосовувати соціально-моральні знання про стратегії й тактики управління собою й оточенням, уміння аналізувати й оцінювати власну діяльність з урахуванням сучасних національних ідеалів державних діячів;

– емоційно-мотиваційний критерій (визначається через наявність національно-патріотичних почуттів, наявність почуття особистої відповідальності за розвиток держави, інтерес до сприйняття себе з позиції «Я – державник»;

– діяльнісно-вчинковий критерій (готовність відстоювати інтереси народу й слугувати йому, здійснювати патріотичні вчинки; уміння активізувати й організувати дії оточення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей власної держави.

Характеризуючи сформованість рівнів державницької вихованості учнівської молоді, ми спиралися на загальні вимоги щодо їх визначення, зокрема на положення про те, що рівні вихованості мають слугувати індикаторами змін, що відбуваються в учнівській молоді в позашкільних навчальних закладах; поступовий перехід від одного рівня до іншого має відображати ступінь сформованості уявлень та ідеалів у свідомості, засвоєння отриманої інформації про життя у високій національній культурі, тобто якісні зміни суб'єктів експерименту, і при цьому кожний рівень може тісно взаємодіяти з усіма іншими рівнями. Поетапне формування позиції «Я – державник» в учнівської молоді може сприяти набуттю високого рівня державницької вихованості.

Для високого рівня державницької вихованості учнівської молоді характерні: повна поінформованість про духовні, соціально-моральні й політичні цінності держави; наявність систематизованих духовних, соціально-моральних знань про стратегії й тактики управління собою й оточенням. У таких учнів сформовано вміння аналізувати й оцінювати власну діяльність з урахуванням наявних національних ідеалів державних діячів; національно-патріотичні почуття яскраво виражаються через любов до рідного краю, Батьківщини. Для учнів з високим рівнем характерне глибоке почуття особистої

відповідальності за розвиток держави й стабільність, за ухвалення відповідальних рішень щодо утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей. У таких учнів чітко простежується прагнення отримувати більше знань про позицію «Я – державник» у різних видах діяльності в навколишньому середовищі; цілковито сформована готовність відстоювати інтереси народу й слугувати йому; спостерігається активність у здійсненні патріотичних вчинків; сформовані навички патріотичної поведінки серед оточення; наявне вміння активізувати й організувати дії оточення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей власної держави; чітко простежується прагнення до вдосконалення оточення на предмет утвердження цінностей власної держави.

Для середнього рівня державницької вихованості учнівської молоді характерні: фрагментарні знання про духовні, соціально-моральні й політичні цінності держави. У таких учнів виявляється здатність до застосування духовних, соціально-моральних знань про стратегії й тактики управління собою й оточенням; сформовано вміння аналізувати власну діяльність з урахуванням наявних національних ідеалів державних діячів, натомість її оцінювати вдається не завжди. У учнів, для яких характерний середній рівень, частково сформовані національно-патріотичні почуття, інколи можуть спостерігатися їх ситуативні вияви. Почуття особистої відповідальності за розвиток держави в таких учнів сформоване, але щодо ухвалення відповідальних рішень стосовно утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей, то їм бракує стабільності. Інтерес до сприйняття себе з позиції «Я – державник» загалом сформований, але в повсякденній діяльності такий інтерес майже не виявляється, хоча його вияв можливий у штучно створених умовах. Також підкреслимо, що в таких учнів в основному сформована готовність відстоювати інтереси народу та слугувати йому, але іноді спостерігається нестабільність у позиціонуванні себе в навколишньому середовищі. Учинки таких учнів мають суто формальний характер і ситуативно-позитивні вияви, що можуть іноді спрямовуватися на самоствердження серед свого оточення. Уміння активізувати й організувати дії оточення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей власної держави в таких учнів набуте, але їм бракує сформованості організаційних здібностей для виконання такої діяльності.

Для низького рівня державницької вихованості учнівської молоді характерні: брак знань про духовні, соціально-моральні

й політичні цінності держави. Такі учні не виявляють здатності до застосування духовних, соціально-моральних знань, вони мають уривчасті знання про стратегії й тактики управління собою та оточенням. Уміння аналізувати й оцінювати власну діяльність з урахуванням наявних національних ідеалів державних діячів в учнів, що перебувають на низькому рівні, не сформоване. Для таких учнів характерний брак національно-патріотичних почуттів, вони часто виявляють бажання виїхати до іншої держави на постійне місце проживання. Також в учнів з низьким рівнем державницької вихованості спостерігається брак почуття особистої відповідальності за розвиток держави, неспроможність ухвалювати відповідальні рішення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей держави. Інтерес до сприйняття себе з позиції «Я – державник» у таких учнів недостатньо сформований або його немає зовсім, у них недостатньо сформована готовність відстоювати інтереси народу й слугувати йому. Крім того, у таких учнів, за потреби здійснення патріотичного вчинку, виявляється зверхність і глузування, а іноді й знущання, що не відповідає утвердженню духовних, соціально-моральних і політичних цінностей держави. Уміння активізувати й організувати дії оточення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей власної держави не сформовано, спостерігається нездатність до такого виду діяльності.

Для вивчення динаміки рівнів державницької вихованості ми розробили діагностичний інструментарій. До нього входять тести й анкети для учнів, батьків, керівників гуртків позашкільних навчальних закладів. Це, зокрема, комплекс анкет і тестів: «З'ясування обізнаності учнівської молоді з духовними, соціально-моральними й політичними цінностями держави», «З'ясування обізнаності учнів зі стратегіями й тактиками управління собою й оточенням»; тести: «Оцінка вміння учнів аналізувати й оцінювати власну діяльність з урахуванням сучасних національних ідеалів державних діячів», «Готовність відстоювати інтереси народу й слугувати йому», «Діагностика наявності національно-патріотичних почуттів», «Самооцінка рівня наявності почуття особистої відповідальності за розвиток держави»; опитувальники: «Інтерес до сприйняття себе з позиції “Я – державник”», «Уміння здійснити патріотичні вчинки»; ситуативні вправи на оцінювання вміння активізувати й організувати дії оточення для утвердження духовних, соціально-моральних і політичних цінностей власної

держави. Такий інструментарій, на нашу думку, дасть змогу встановити загальні тенденції розвитку рівня державницької вихованості. Наведемо приклади деяких авторських анкет і опитувальників.

Так, наприклад, авторський опитувальник «З'ясування обізнаності учнівської молоді з духовними, соціально-моральними й політичними цінностями держави» містить такі запитання:

1. Як ти розумієш поняття «духовні цінності держави»?
2. Як ти розумієш поняття «соціально-моральні цінності держави»?
3. Як ти розумієш поняття «політичні цінності держави»?
4. Про кого державні діячі повинні піклуватися найбільше?
5. Як ти вважаєш, які державні діячі піклуються про тебе й твою сім'ю?
6. Чи хотів би ти в майбутньому стати державним діячем і піклуватися про людей?
7. Що потрібно знати державному діячеві?
8. Які знання ти маєш для того, щоб допомагати людям на державному рівні?
9. Чи зміг би ти допомогти людині, яка не є представником твоєї держави?

Завдяки відповідям учнівської молоді на такі запитання, ми можемо з'ясувати ступінь їхньої обізнаності з духовними, соціально-моральними й політичними цінностями держави, а також зрозуміти, які методи та форми виховної роботи потрібні для кожного учня, які саме знання будуть потрібні для особистісного зростання.

Авторський опитувальник «З'ясування обізнаності учнів зі стратегіями й тактиками управління собою й оточенням» містить такі запитання:

1. Як ти розумієш поняття «управління собою»?
2. Як ти розумієш поняття «управління оточенням»?
3. Чи знаєш ти людину, яка вміє керувати собою та іншими людьми в інтересах розвитку держави?
4. Чи знаєш ти, які бувають стратегії управління собою й оточенням?
5. Чи знаєш ти, які бувають тактики управління собою й оточенням?
6. Чи є хибною маніпулятивна стратегія управління людьми для розвитку держави? Чому?
7. Які обставини спонукають тебе до розвитку вміння управляти собою?
8. Які знання тобі необхідні, щоб вміти управляти іншими людьми для розвитку нашої держави?
9. Чи потрібно тобі мати професійні знання щодо управління собою й оточенням для розвитку держави?

Відповіді на ці запитання дають нам змогу отримати інформацію про те, наскільки учнівська молодь обізнана зі стратегіями й тактиками управління собою й оточенням і здатна застосувати їх для розвитку держави. За допомогою учнівських відповідей ми можемо з'ясувати, чи добре учні володіють знаннями про стратегії й тактики управління собою й оточенням, чи зможуть на практиці реалізувати ці знання.

Авторський опитувальник «Оцінка вміння учнів аналізувати й оцінювати власну діяльність з урахуванням сучасних національних ідеалів державних діячів» містить такі запитання:

1. Як ти розумієш поняття «національний ідеал державного діяча»?

2. Як ти розумієш поняття «власна діяльність для розвитку твоєї держави»?

3. Які тобі відомі національні ідеали державних діячів?

4. Хто найбільше тобі до вподоби серед сучасних національних ідеалів державних діячів?

5. Як ти вважаєш, чи потрібні нашій державі нові національні ідеали?

6. Чи ти бажаєш своїми вчинками бути схожим на національний ідеал державного діяча?

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. — К. : Либідь, 2008. — 848 с.
2. Дербеньова А. Г. Педагогічна діагностика у класному керівництві / А. Г. Дербеньова. — Харків : Основа, 2007. — 176 с.
3. Іванюк Г. І. Практична педагогіка виховання / Г. І. Іванюк; за ред. Красовицького М. Ю. — Київ-Івано-Франківськ : ПЛАЙ, 2000. — 218 с.
4. Котляров І. В. Традиционные ценности как основа развития белорусского общества: социологический анализ / И. В. Котляров // Материалы междунар. науч.-практ. конф. – Минск : Беларус. навука, 2010. – С. 13–18.
5. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. / С. П. Максимюк. — К. : Кондор, 2009. — 670 с.
6. Рождественский Ю. В. Словарь терминов. (Общеобразовательный тезаурус): Мораль. Нравственность. Этика // Ю. В. Рождественский. — М. : Наука, 2002. — 88 с.
7. Яншина Т. А. Психологічний супровід інтелектуального розвитку обдарованих: діагностика та розвиток особистісних якостей: посіб. / Т. А. Яншина. — К.; Інститут обдарованої дитини, 2013. — 276 с.

Рецензент: Москальова Л.Ю. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Сеник Алла Михайлівна

Allisiya@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1923>

Матеріал надійшов до редакції 18. 05. 2017 р.
Прийнято до друку 14. 06. 2017 р.

7. Що, на твою думку, потрібно зробити в нашому суспільстві для того, щоб усім державним діячам довіряли?

8. Що ти можеш зараз зробити для того, щоб стати схожим на сучасний національний ідеал державного діяча?

9. За яких обставин ти зможеш наслідувати сучасні національні ідеали державних діячів у майбутньому?

Отже, завдяки відповідям учнівської молоді, ми можемо з'ясувати, наскільки вона вміє аналізувати й оцінювати власну діяльність, з огляду на сучасні національні ідеали державних діячів.

Висновки. Отже, аналіз наукової літератури та практична робота з учнівською молоддю в позашкільних навчальних закладах дали змогу нам виокремити критерії (ціннісно-когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-вчинковий) і показники державницької вихованості. На їх основі були схарактеризовані рівні (високий, середній, низький) державницької вихованості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в проведенні аналізу й виокремленні тих педагогічних умов, що дадуть змогу належно організувати виховний процес у позашкільних навчальних закладах.

References

1. Bekh, I. D. (2008). *Education of personality*. Kyiv : Lubid'. [in Ukrainian].
2. Derbeniova, A. H. (2007). *The pedagogical diagnostics in the classroom management*. Kharkiv : Osnova. [in Ukrainian].
3. Ivaniuk, H. I. (2000). *The practical pedagogy of education*. Kyiv-Ivano-Frankivsk: Plai. [in Ukrainian].
4. Kotlyarov, I. V. (2010). *The traditional values as the basis for the Belarusian society's development: sociological analysis*. Minsk: Belarуска nаука, 13–18. [in Russian].
5. Maksimiuk, S. P. (2009). *Pedagogy: textbook*. Kyiv : Kondor. [in Ukrainian].
6. Rozhdestvenskii, Yu. V. (2002). *Glossary of terms. (General Thesaurus): Moral. Morality. Ethics*. Moscow : Nauka. [in Russian].
7. Yanshyna, T. A. (2013). *Psychological supervision of the intellectual development of the gifted: diagnostics and development of personal qualities*. Kyiv. [in Ukrainian].

Information about the author:

Senyk Alla Mykhaylivna

Allisiya@gmail.com

Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1923>

Received at the editorial office 18. 05. 2017.
Accepted for publishing 14. 06. 2017